

EDITIE 2023–2024

VRAGEN ONLINE VOORRONDE

Alle rechten voorbehouden aan vzw PlusNederlands. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende. De inhoud uit deze publicatie mag wel worden gebruikt in lesverband.

VRAAG 1 – Het meisje die daar loopt???

door prof. dr. Reinhild Vandekerckhove (Universiteit Antwerpen)

We vergelijken het gedrag van het betrekkelijk voornaamwoord in het Nederlands en het Frans.

In de zinnen die je hieronder weergegeven ziet, is het betrekkelijk voornaamwoord vet gemarkeerd.

Wat doet dat betrekkelijk voornaamwoord precies? Wel, het koppelt in de eerste plaats twee zinnen aan elkaar (een hoofdzin en een bijzin) en bovendien verwijst het naar een element uit de eerste zin (de hoofdzin). Dat element waar het betrekkelijk voornaamwoord naar (terug)verwijst, heet het antecedent. In het eerste voorbeeld hieronder is 'het kind' het antecedent.

Bestudeer de zinnen hieronder en beantwoord dan de vraag. Geen probleem als je nauwelijks Frans kent. Het Franse zinnetje geeft namelijk precies dezelfde inhoud weer als het voorafgaande Nederlandse zinnetje.

*Ik kijk naar het kind **dat** zijn eerste boek leest.*

*Je regarde l'enfant **qui** lit son premier livre.*

*Waar is het kind **dat** ik gisteren zag?*

*Où est l'enfant **que** j'ai vu hier ?*

*Ik kijk naar de vrouw **die** een mooi boek leest.*

*Je regarde la femme **qui** lit un beau livre.*

*Waar is de vrouw **die** ik gisteren zag?*

*Où est la femme **que** j'ai vue hier ?*

*Ik kijk naar de kinderen **die** hun eerste boek lezen.*

*Je regarde les enfants **qui** lisent leur premier livre.*

*Ik kijk naar het boek **dat** op tafel ligt.*

*Je regarde le livre **qui** se trouve sur la table.*

Duid in de tabel hieronder aan wat de vorm van het betrekkelijk voornaamwoord bepaalt in het Nederlands en in het Frans:

	NEDERLANDS	FRANS	NIET VAN TOEPASSING
Het getal (enkelvoud/meervoud) van het antecedent			
Of het antecedent een levend wezen is of niet			
De functie van het betrekkelijk voornaamwoord in de bijzin			
Het grammaticale geslacht van het antecedent			

VRAAG 2 – Narratologie

door drs. Alexander Van de Sijpe en drs. Lander Kesteloot (Universiteit Gent)

De narratologie buigt zich over de manier waarop literaire verhalen worden verteld. Uit welke componenten is een verhaal opgebouwd? Hoe zijn de gebeurtenissen geordend? Zijn er flashforwards of flashbacks? In welke ruimtes spelen de gebeurtenissen zich af en hoe worden die gepresenteerd aan de lezer? Welk soort verteller voert het woord? Dergelijke vragen staan centraal in de narratologie.

De Franse narratoloog Gérard Genette heeft een begrippenapparaat ontwikkeld waarmee we heel precies kunnen aangeven op welke manier een verhaal verteld wordt. Zo maakt hij bijvoorbeeld een onderscheid tussen een **heterodiëgetische** en **homodiëgetische** verteller. Een heterodiëgetische verteller is zelf niet betrokken bij het verhaal dat hij of zij vertelt. Hij of zij is geen personage. Een homodiëgetische verteller is wel een personage in het verhaal dat hij of zij vertelt. Homodiëgetische vertellers kunnen we nog verder opsplitsen: autodiëgetische vertellers vertellen vooral over zichzelf, allodiëgetische vertellers over iemand anders, die ze weliswaar wel kennen.

In welk van onderstaande romanfragmenten is een heterodiëgetische verteller aan het woord?

1. Ze had *Wuthering Heights* uitgelezen en was onmiddellijk weer van vooraf aan begonnen, volledig in de ban van de allesverterende liefde tussen Cathy en Heathcliff, en ze zei dat wij dat waren, Cathy en Heathcliff, dat Cathy en Heathcliff één persoon waren. “Ik *ben* Heathcliff,” citeerde ze met schitterende ogen haar romantische heldin, en ik beaamde het glimlachend, zei: ‘Ja, jij bent Heathcliff, ik *ben* Heathcliff.’ (uit: *Jij zegt het*, Connie Palmen)
2. Hij was kinds en deed niet anders dan knikken en lachen, waarbij hij zijn door sirihkauwen donkerrood gekleurde tandstompjes liet zien. Voor het huis was een stukje erf, van de rest van de kampong gescheiden door een lage, witgekalkte muur. In de roodachtige aarde hadden Oeroeg en ik, naar het voorbeeld van de tuinlui bij mij thuis, perken uitgezet, weliswaar niet van gelijkvormige gewitte stenen en decoratieve bloempotten, maar van flessen, die we met de halzen omlaag ingegraven hadden, totdat alleen de ingestulpte bodems, licht- en donkergroen glanzend; uit de grond omhoog staken. (uit: *Oeroeg*, Hella Haasse)

3. Alhoewel haar plaats naast haar wettige, rechtmatig gewonnen echtgenoot zou moeten zijn, staat Jeanne bij het evangelie naast Natalie. Terwijl zij van opzij haar oudere zuster bekijkt, de blauwe wallen onder de ogen, de dooraderde wangen, de loboren, besluit Jeanne: Natalie is het kind van een andere vader dan de mijne, hoe heb ik daar niet eerder aan gedacht. Bij het Credo zoemt Giacomo achter haar enkele Latijnse zinnen mee. (uit: *Omtrent Deedee*, Hugo Claus)
4. Abdul praat niet graag over het verleden. Hij zegt dat het een slechte plek is, die iedereen beter kan vergeten. Hij zegt dat de toekomst belangrijker is omdat die nog moet komen, zodat je daar nog iets aan kunt doen. Hij heeft gelijk, maar ik ben nieuwsgierig. Ik wil hem graag beter leren kennen en in mijn visie is het onmogelijk een mens te kennen zonder iets over zijn verleden te weten. Hij deelt die visie niet. Voor hem is een mens herkenbaar aan zijn gezicht, en dat gezicht is gekeerd in de richting waarheen hij gaat en niet naar de plek waar hij vandaan komt. 'Maar ik wil u niet graag teleurstellen, meneer Leonard Pfeijffer,' zei hij vandaag. (uit: *Grand Hotel Europa*, Ilya Leonard Pfeijffer)

VRAAG 3 – Kaaps-Hollands

door dr. Tycho Maas (Universiteit Utrecht & Noordwes-Universiteit Zuid-Afrika)

Het Afrikaans is een taal in Zuid-Afrika die grote verwantschap heeft met het Nederlands. Toen de VOC in 1652 een verversingspost aan de Kaap stichtte, belandde het Nederlands in Zuid-Afrika. Geleidelijk veranderde het Nederlands aan de Kaap, en begon het steeds minder op het Nederlands te lijken dat men in Nederland sprak. De onderstaande tekst bevat vroege aanwijzingen van die verandering.

De Zweed Hendrik Jacob Wikar was in 1779 werkzaam aan de Kaap in het hospitaal van de VOC. Hij was ook een fanatiek (maar niet zo succesvol) dobbelaar. Oplopende gokschulden deden hem vluchten naar de binnenlanden, ver weg van de VOC. Hij vond een nieuwe thuis bij de oorspronkelijke bewoners van die landen. Toen hij na enkele jaren heimwee kreeg naar de Kaap, probeerde hij de gouverneur via brieven gunstig te stemmen. Dat werkte, want de gouverneur wilde dolgraag meer weten over de oorspronkelijke bewoners van de Kaap, wier taal en cultuur voor de Europeanen aan de Kaap een bron van verbazing en raadsels was. Het onderstaande fragment komt uit zo'n brief.

Wikar noemt de oorspronkelijke bewoners 'Hott^s', kort voor 'Hottentots', een neerbuigende term die destijds gangbaar was.

Voor den olifant heb ik nog maar een hartschrik, want wegkruype help niet, hy zoek my op, nog listiger als een mens de spoor navolgende. Hartloope daar schiet ik mee te kort als er geen klipheuveld naby zijn; zo lang een mens zijn aazem heeft, komt men voorwaards, maar daaruyt zijnde is 't ook gedaan of 't moet bergop gaan, dan wind een mens teegen den olifant, alhoewel ik heb Hott^s gezien, die byna teegen een paard kunnen hartloopen; om op een boom te klimmen zoals voor den buffel, want ik zoude wel haast met boom en al naar onder koomen, zodat de Hott^s den olifant niet veel kunnen doen, of zy moeten hem op nauwe plekken tusschen bergen krygen daar hy alweer niet braaf voort koomen of teegenstand doen kan. De zeekoeyjagt van de Hott^s is ook zeer hazaardeerlijk, want 's nagts in de maanschijn als de zeekoey uyt de rivier in de grasvlaktens om te weye zijn, dan gaan de Hott^s langs de rivier en sneyen de spoor, waar de zeekoey uytgegaan is, en vervolgen hem dan met een groote trop, goed van assagaye verzien; daar regten zy dan met den zeekoey al met draaye en patgeeve, want met hartloope schieten de Hott^s te kort, men zou den zeekoey met zijn korte pooten daar niet voor aanzien, dat hy hart loope kan, maar hy kan zelfs in bergen en klipheuveld klimmen, en maakt de Hott^s voor goed benoud.

VRAAG 1: De persoonsvorm in het Afrikaans is vandaag de dag voor alle personen (enkelvoud/meervoud) bij bijna alle werkwoorden gelijk aan de stam. Dat is dus een behoorlijke vereenvoudiging ten opzichte van het Nederlands. Noteer de eerste twee persoonsvormen uit Wikars tekst die een aanwijzing vormen voor deze vereenvoudiging.

VRAAG 2: Afrikaans vandaag de dag heeft slechts één bepaald lidwoord. Men spreekt van 'die skaap' en 'die tafel', waar het Nederlands 'het schaap' en 'de tafel' gebruikt. Welk zelfstandig naamwoord in de tekst duidt op een eerste stap in de ontwikkeling richting één lidwoord?

VRAAG 3: De 'semantiek' is de wetenschap die de betekenis van woorden onderzoekt. Het Afrikaans staat erom bekend heel wat nieuwe samenstellingen gecreëerd te hebben, zoals 'klipheuveld' in de tekst. Welk werkwoord is een nieuwe Kaaps-Hollandse samenstelling ten opzichte van het Nederlands? Schrijf het woord exact zoals het in de tekst staat.

VRAAG 4 – Emblematiek

door drs. Gitte Vertommen (KU Leuven)

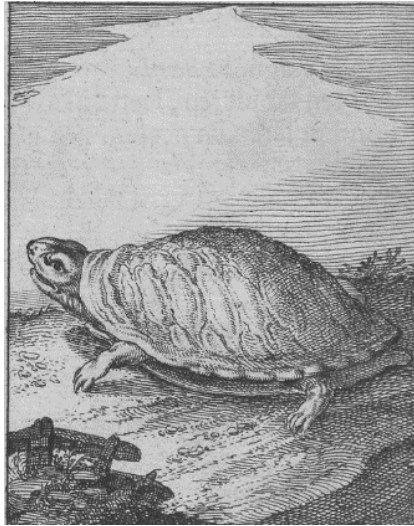
De emblematiek is een **literair genre** dat in de zeventiende eeuw beoefend werd door bekende dichters zoals Pieter Cornelisz. Hooft en Jacob Cats. De populariteit van het genre is waarschijnlijk te verklaren door het spitsvondige en vaak humoristische karakter van de emblemen, waarin wijze en moraliserende lessen schuilgaan. Typisch voor de emblematiek is de combinatie van **woord en beeld**, die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Je kunt het embleem dus pas volledig begrijpen als je de drie elementen met elkaar verbindt. Een embleem is steeds opgebouwd uit drie onderdelen:

1. het *motto*: vaak een korte (Latijnse) spreuk;
2. de *pictura*: een afbeelding;
3. de *subscriptio*: een onderschrift.

Hieronder vind je vier emblemen, waarvan de *pictura*, de *subscriptio* en het *motto* uit elkaar zijn gehaald. Kan jij ze terug samen puzzelen?

De emblemen komen uit de volgende bundels: Daniël Heinsius – *Quaeris quid sit Amor?* (ca. 1601); Roemer Visscher – *Sinnepoppen* (1614); P.C. Hooft – *Emblemata Amatoria* (1611); Jacob Cats – *Sinne- en minnebeelden* (1618).

c.

d.

1. Die wont maeckt gesont
2. Waerom ghy meer als ick?
3. T'huys best
4. De twee zijn een

- I. Ick quijn ; een ander sal mijn Lief haer trouw ontfaen:
Twee Roosen even schoon; d'een plucktmen d'aer (= de ander) blijft staen.
- II. De boom die met zijn hoge en brede top niet ver van de hemel verwijderd lijkt, hangt vol met mooie vruchten. Die vruchten, waarvan men denkt dat ze van de boom alleen zijn, heeft hij slechts ontleend. Met maagden is het net zo. Wie maagden [= kinderen] wil krijgen, mag zelf geen maagd blijven. Zij moet door Venus worden ingelijfd in de man, die van een maagd veel maagden maken kan. (vertaling)
- III. De naeld' is u pinceel, die schildert frisse rosen,
Van zijde maeckje veruw (=verf), en doet het linnen blozen;
Ghy opent, ende sluyt, ghy heelt oock datje steeckt,
Ghy gheeft meer alsje neemt, ghy maeckt oock datje breeckt.
Ick prijse dit beleyt; ick noem het soete rancken,
Maer handelt my alsoo, ick sal u des bedancken:
Vriendin ick ben ghequetst door uwen soeten mont
O gheeft my doch behulp met dat my gaf de wont.
- IV. Doe alle beesten van Iupiter te gast ghenoodt (= uitgenodigd) waren, soo heeft hem de Schildt-padt alleene achter ghehouden; ende is niet ter Feeste ghekomen: Iupiter verwondert, soude gheerne de oorsaek daar af weten, liet hem vraghen; waerom hy niet ghekomen was in soo goeden grooten geselschap, die van den oppersten God gheroepen waren. Antwoorde: Waer over hy verwesen worde in den hooghen Raedt der Goden, altydt zijn huys voor hem te draghen, ende by zijn leven daer niet uyt te gaen.

VRAAG 5 – Uitbranders en bazen

door prof. dr. Dirk Pijpops (Universiteit Antwerpen)

Mijn baas kan je niet zomaar een uitbrander geven.

Deze zin is dubbelzinnig: er zijn twee interpretaties mogelijk. Je kan één interpretatie uitsluiten en de dubbelzinnigheid opheffen door ergens in de zin één letterteken te vervangen door één ander letterteken. Welk letterteken moet je dan vervangen?

1. a
2. e
3. i
4. o

Wat is de functie van het zinsdeel 'mijn baas' nadat je de letter hebt vervangen?

1. Onderwerp
2. Lijdend voorwerp
3. Meewerkend voorwerp

VRAAG 6 – Tekstgenese

door prof. dr. Gwennie Debergh (Universiteit Antwerpen & Universität zu Köln)

Tegenwoordig schrijven de meeste auteurs hun boeken rechtstreeks op de computer, maar vroeger gebeurde dat met pen en papier of met de mechanische typemachine. Die 'ouderwetse' manier van werken biedt tekstwetenschappers de mogelijkheid om de ontstaansgeschiedenis van een boek te achterhalen. Je kijkt als het ware over de schouder van de auteur en ziet hem zwoegen op zijn tekst: woorden worden geschrapt of toegevoegd, zinnen gewijzigd, leestekens verplaatst. De discipline die zich bezighoudt met de reconstructie van teksten – de zogenaamde 'tekstgenese' – vergt van de wetenschapper een nauwkeurige blik en het nodige gevoel voor logica. Bewijs dat jij hierover beschikt!

Hieronder vind je acht stadia uit de ontstaansgeschiedenis van de roman *Joris Ockeloen en het wachten* (1967) van de Nederlandse schrijver Jeroen Brouwers. De eerste en de laatste versie krijg je cadeau. Plaats de overige varianten in de juiste, chronologische volgorde.

1	I bij advertentie! 1 <u>Parade der goetlieden</u> ~~Nog verwerkt Joris Ockeloen~~ ~~Joris Ockeloen~~ ~~verwerkt~~ het plan om uiteindelijk op te staan, met zijn handen op zijn rug wat te paars lopen, zijn passen te tellen en uit te maken of de hal inderdaad vierkants is, rood hij denkt. Wanneer hij niet meer even bemerkt kraken de leuning en de zitting van de rietsen stoel. Geen geluid kan verloren gaan in dit gebouw: de schrijvende man aan de andere kant van de hal, tegenover Ockeloen, is de tractoren die alle geluiden opslorpt en registreert. Ieder geluid kan tegen hem pleiten. het lied

WAT MOET VADER DOEN...

L zijn passen te tellen,
rug- en armlenningen

JORIS OCKELOEN verwerpt het plan om eindelijk op te staan, zijn benen te strekken, met zijn handen op zijn rug wat te gaan lopen en uit te maken of de hal inderdaad vierkant is, zoals hij denkt. Wanneer hij zich maar even beweegt kraken de leuning en de zitting van de rieten stoel die hem uren geleden is aangewezen en die hij sindsdien niet heeft durven verlaten. Ieder geluid wordt hem kwalijk genomen. De schrijvende non aan de andere kant van de hal zit daar speciaal om zich over geluiden op te winden.

I

Joris Ockeloën verwerpt het plan om eindelijk op te staan, zijn benen te strekken, met zijn handen op zijn rug wat te gaan lopen, zijn passen te tellen en uit te maken of de hal vierkant is, zoals hij denkt. Wanneer hij zich maar even beweegt kraken de leuning en de zitting van de rieten stoel. [De schrijvende non aan de andere kant van de hal kropt geluiden op. Ieder geluid wordt hem ^{elk} kwalijk genomen. De in de ruimte ~~prolterende~~ ^{ronde} ~~vloegende~~ vlieg ^{en} kwalijk genomen.

4

Hoofdstuk een

①

[1] Wat moet vader doen zodra het kindje er is?

Joris Ockeloën verwerpt het plan om uiteindelijk op te staan, zijn benen te strekken, met zijn handen op zijn rug wat te gaan lopen en uit te maken of de hal inderdaad vierkant is, zoals hij denkt. Wanneer hij niet maar even beweegt kraken de leuning en de zitting van de rieten stoel ^{die hem weer in zijn geleiden en aan- geven en die hij inmiddels niet heeft durven verlaten.} De schrijvende non aan de andere kant van de hal zit daar speciaal om niet over geluiden op te vinden. Ieder geluid wordt hem aan zelf de in de aange-
voelde mate kwalijk genomen.

5

[1]

^T Zijn benen te strekken,

~~Weer~~ verwerpt Joris Ockeloën het plan om uiteindelijk op te staan, ^T met zijn handen op zijn rug wat te gaan lopen, zijn passen te tellen en uit te maken of de ~~hal~~ inderdaad vierkant is, zoals hij denkt. Wanneer hij zich maar even beweegt kraken de leuning en de zitting van de rieten stoel. Een geluid ~~is~~ ^{verloren} ^{te kunnen} gaan in dit gebouw: de schrijvende non aan de andere kant van de hal ~~tegenover Ockeloën is~~ ^{licht geluiden op te} ~~krassen~~ ^{voelt een licht} ^{met}. Ieder geluid wordt kwalijk genomen. ~~de trechter die alle geluiden opslorpt en registreert. Ieder geluid kan tegen hem pleiten.~~

Wat moet vader doen ...

Joris Ockeloen verwerpt het plan om eindelijk op te staan, zijn benen te strekken, met zijn handen op zijn rug wat te gaan lopen, zijn passen te tellen, en uit te maken of de hal inderdaad vierkant is, zoals hij denkt. Wanneer hij zich maar even beweegt kraken de rug- en armleuning en de zitting van de rieten stoel die hem uren geleden is aangewezen en die hij sindsdien niet heeft durven verlaten. Ieder geluid wordt hem kwalijk genomen. De schrijvende non aan de andere kant van de hal zit daar speciaal om zich over geluiden op te winden.

VRAAG 7 – Lexical gaps

door de Orde van den Prince

Het Nederlands heeft niet voor elke situatie of voor elk verschijnsel een woord. Als je niet kunt horen, ben je *doof*, als je niet kunt zien, ben je *blind*. Maar wat ben je als je niet kunt ruiken? Daar heeft het Nederlands geen woord voor. Rick de Leeuw en Ruud Hendrickx noemen dat ontbreekwoorden. In het radioprogramma *Nieuwe feiten* omschrijft Rick de Leeuw elke woensdag een situatie of verschijnsel waar in het Nederlands nog geen woord voor bestaat, en roept luisteraars op om die ontbreekwoorden alsnog te bedenken. Dat doen ze in grote getale, maar niet alle suggesties hebben een even grote kans om in het Nederlands geaccepteerd te worden. Ruud Hendrickx, hoofdredacteur van de *'Dikke' Van Dale* bepaalt op basis van onder andere de volgende drie criteria welke gesuggereerde woorden wel kans maken in het Nederlands opgenomen te worden en welke niet:

1. Woorden die uit twee, hoogstens drie lettergrepen bestaan hebben de grootste overlevingskans;
2. werkwoorden hebben een hogere overlevingskans dan zelfstandige naamwoorden, en die weer een hogere dan bijvoeglijke naamwoorden;
3. de nieuwe woorden moeten door zoveel mogelijk mensen gebruikt kunnen worden. Worden ze te veel gekoppeld aan een bepaalde bevolkingsgroep, zoals jongeren of hoogopgeleiden, dan is de kans dat ze overleven klein.

Lees de volgende situatie waarvoor nog geen woord in het Nederlands bestaat.

We zijn tegenwoordig overal telefonisch bereikbaar, maar de bereikbaarheid laat regelmatig te wensen over. En dat is nog maar een deel van het probleem. Want het kan gebeuren dat jij belt en dat degene met wie je belt tegelijkertijd ook jou probeert te bellen, waardoor je beiden voor de ander in gesprek bent.

Bepaal op basis van de drie hierboven genoemde criteria welke van de volgende woorden voor de hierboven beschreven situatie de meeste kans op acceptatie in het Nederlands heeft.

1. synchrofoneren	5. doodhoornstraatje
2. spiegelbellen	6. kaatsgesprek
3. heen-en-weren	7. kaatsbellen
4. rinkelpingpong	8. Bermudabellen

VRAAG 8 – De Oostakkerse gedichten

door prof. dr. Kevin Absillis (Universiteit Antwerpen)

De Oostakkerse gedichten (1955) is een van de meest bewonderde dichtbundels van de Vlaamse schrijver Hugo Claus (1929-2008). Het onderstaande gedicht is uit die bundel afkomstig:

DE ZEE

- (1) De schorre zeilen, de sneeuwende zee met
- (2) De vinkenslag der baren: haar bladeren
- (3) En het doornaveld verlangen: haar golven

- (4) Rijden tegen het land waar de vlag der bronst uithangt,
- (5) Monsteren de bemeermende muren aan,
- (6) Lokken het mos en de mensen, de merries en het zand,

- (7) Laten de stenen als sterrebeelden achter
- (8) En bevrijden – zij, de zee en haar schuimbekkende beesten –
- (9) De maan in alle vrouwen, de tanden in mijn mond.

Een opvallend kenmerk van Claus' gedichten is de meerduidigheid van de gebruikte taal. De dichter heeft een voorkeur voor woorden die meer dan één betekenis hebben en hij benut ze ook zo dat meerdere betekenissen in het gedicht tegelijk een rol spelen.

Bijvoorbeeld: als in regel 2 'baren' opduikt, dan lezen we dit woord vermoedelijk eerst in de betekenis van 'golven' (zelfstandig naamwoord, meervoud). 'Baren' is echter ook een werkwoord met de betekenis: 'een kind ter wereld brengen'. Die tweede betekenis ligt hier op het eerste gezicht niet voor de hand: de grammaticale context vereist een zelfstandig naamwoord en het gaat hier per slot van rekening over de zee (en niet over een vrouw of een vrouwelijk dier). Toch is er al meteen in de eerste strofe (regel 1-3) een ander woord dat de lezer aan de geboorte herinnert.

1. Welk woord is dat? _____

Ook de derde strofe (regel 7-9) bevat nog enkele woorden die je met de geboorte in verband kunt brengen. Het 'bekken' (uit 'schuimbekkende') maakt deel uit van het geboortekanaal van de vrouw en 'bevrijden' kan net als 'verlossen' in een medische context verwijzen naar het helpen van een vrouw bij de bevalling. In de laatste regel

verschijnen er bovendien ook 'vrouwen'. **Noteer hieronder** nog een ander woord uit de derde strofe dat met de geboorte te associëren valt:

2. _____

De 'sneeuwende zee' (regel 1) kun je lezen als een metafoor. De zee kan natuurlijk niet echt sneeuwen, maar ze doet iets dat de dichter aan sneeuw of sneeuwen doet denken. **Noteer hieronder** nog een ander woord uit dit gedicht dat je kunt verbinden met het 'sneeuwen' van de zee:

3. _____

De verzen in dit gedicht bevatten geen eindrijm, maar ze vertonen wel tal van andere klankeffecten. Zo komt de alliteratie veelvuldig voor. Een voorbeeld van zo'n alliteratie is: regel 6: het mos, de mensen en de merries
regel 7: de stenen als sterrebeelden

Noteer de allitererende woorden uit regel 1:

4. _____

Een alliteratie wordt meer dan zomaar een klankeffect als ze functioneel wordt ingezet. Dat wil zeggen: als het klankeffect te verbinden valt met de inhoud van het gedicht. Dat is het geval met de alliteraties uit regel 1 van het gedicht. Wat drukken deze alliteraties in regel 1 uit?

5. _____

VRAAG 9 – De zin van zinsontleding

door prof. dr. Reinhild Vandekerckhove (Universiteit Antwerpen)

Probeer de eerste zin hieronder eens op te delen in zinsdelen.

Kijk vervolgens naar alle andere zinnen.

Bij de zinnen met een sterretje loopt iets fout. De zinnen zonder sterretje zijn goed geconstrueerd.

Om te verklaren welke zinnen wij als goed of fout ervaren, moet je kijken naar de positie van de pv (de persoonsvorm = de verbogen werkwoordsvorm = 'wil' in de zinnen hieronder).

*Ze **wil** volgend jaar met veel overtuiging aan een talenopleiding beginnen.*

Met veel overtuiging aan een talenopleiding **wil ze volgend jaar beginnen.*

*Volgend jaar **wil** ze met veel overtuiging aan een talenopleiding beginnen.*

Volgend jaar met veel overtuiging aan een talenopleiding **wil ze beginnen.*

*Aan een talenopleiding **wil** ze volgend jaar met veel overtuiging beginnen.*

Aan een talenopleiding volgend jaar **wil ze met veel overtuiging beginnen.*

*Met veel overtuiging **wil** ze volgend jaar aan een talenopleiding beginnen.*

Wat loopt er fout in de zinnen met een sterretje? Slechts één antwoord is correct.

1. Het onderwerp moet voorop staan en dat is niet het geval in de foute zinnen;
2. er staat meer dan een zinsdeel voor de pv en dat kan niet;
3. de zinsdelen die voorop staan, sluiten inhoudelijk niet op elkaar aan;
4. er staan meer dan drie woorden voor de pv en dat kan niet.

VRAAG 10 – Emoties in Middelnederlandse ridderverhalen

door drs. Laurent Breeus-Loos (Universiteit Antwerpen)

In de Middelnederlandse letterkunde neemt het genre van de 'ridderroman' een bijzondere plaats in. Deze berijmde verhalen over dappere ridders en edele jonkvrouwen zitten boordevol spanning: gevaarlijke queestes, bloederige veldslagen en meeslepende duels. Achter deze schijnbaar ruige façade schuilt echter een genre met ook een 'gevoelige kant'. Ridderromans staan bekend om hun brede waaier aan emoties. Een goed voorbeeld daarvan levert de *Roman van Limborch* (ca. 1300). Dit epos vertelt over de lotgevallen van Heinric en Margriete, de kinderen van de hertog van Limburg. In het eerste deel van de roman raakt Margriete tijdens een jachtpartij verdwaald in het woud en belandt ze in een emotionele rollercoaster. Hieronder volgen drie korte fragmenten uit dit deel van de roman. Analyseer de emoties die de personages beleven.

VRAAG 10.1: Lees het fragment en analyseer de emotie van Margriete

Die jonfrouwe die te voren

Selden des speels hadde gheploghen, [= aan een jachtpartij had deelgenomen]

En was een twint niet [= helemaal niet] in hoghen,

Want si dolende voer [= voort] allene

In groten rouwe ende in wene,

Ende en wiste werwert [= waarheen] riden;

Haer selven en conste si niet verbliden.

Want si sach wel te voren

Datsi bleef int wout verloren

Onder die beesten entie diere,

Die daer scenen onghiere.

Welke emotie herken je in dit fragment?

1. Verdriet
2. Verveling
3. Woede
4. Jaloezie

VRAAG 10.2: Aan welke twee zelfstandige naamwoorden herkende je de gekozen emotie?

VRAAG 10.3 Lees het fragment en analyseer de emotie van Margriete

(Inmiddels heeft Margriete een koopman ontmoet in het bos. Deze koopman heeft beloofd om Margriete bij te staan en haar te helpen om haar ouders te vinden.)

*Maer doen si [= Margriete en de koopman] die capelle saghen
Worden si verblijt een lettelkiin [= een beetje],
Ende peinsden, datter soude binnen siin
Enege creature, die hem soude
Wisen, hoe si uten woude
Comen souden ende thuus gheraken;
Doe saghen siit daer binnen clare blaken [= een helder licht],
Doen hadden si groten ghere [= verlangen]
Te wetene wat dat were,
Ende wat dat mochte wesen,
Ende ghingen in, mettesen [= onmiddellijk daarna]
Hebben si vernomen dat stallicht [= grote kaarsen] waren
Ende daer stoet bi ene bare,
Daer twee doede boven laghen;
Ende triest [= zodra] dat si dat versaghen
Waren si ververt sere,
Want sine saghen niemen mere
Dan die .II. doede allene staen*

In dit fragment volgen drie emoties elkaar op. Duid de juiste opeenvolging van emoties aan:

1. Vreugde → verdriet → angst
2. Angst → jaloezie → verwondering
3. Vreugde → nieuwsgierigheid → angst

VRAAG 10.4: Welk woord heeft je op het spoor gezet van de eerste emotie?

VRAAG 10.5 Lees het fragment en analyseer de emotie van Heinric

(Wanneer Heinric op zoek gaat naar zijn zus Margriete, redt hij onderweg een jonkvrouw. Hij blijft een tijdje op haar kasteel. Op een avond komt de jonkvrouw naar Heinrichs kamer.)

*Doe sprac die ridder [= Heinric] te hare waert:
'Bi gode, willecome maget vrie [= edele],
Nu comt hier liggen neven mie,
Ic ben uwes herde blide.'
Doe toech [= trok] hise neven sine zide
Ende cussese an haren mont.
'Bi gode scone [= schoonheid], talre stont [= te allen tijde]
Hebdi enen ghetrouwen vrient,*

*Dies hebdi jeghen mi verdient [= dat hebt u wel aan mij verdiend].'
Mettien toech hise te hemwert,
Entie ridder onververt Aneverde [= ging te lijf] die maget scone,
Dat haddi van hare te lone.*

Welke emotie herken je in dit fragment?

1. Verdriet
2. Verwondering
3. Seksuele opwinding
4. Jaloezie

VRAAG 11 – Nederlandstalige literatuur in de wereld

door prof. dr. Els Stronks (Universiteit Utrecht)

Als er in de klas over Nederlandse of Vlaamse literatuur wordt gesproken, wordt vrijwel altijd bedoeld: literatuur die in Nederland of Vlaanderen geschreven is. Maar er zijn nog zoveel andere landen ter wereld waar ook Nederlandstalige literatuur werd of wordt geschreven. Suriname bijvoorbeeld. Alleen noemen we die literatuur – denk aan het boek *Wij slaven van Suriname* van Anton de Kom – in de klas, maar ook breder, in de volksmond, geen Nederlandse literatuur, of Vlaamse literatuur, maar ‘Surinaamse literatuur’.

Neerlandici die literatuur onderzoeken willen daarvan af. Ze willen Nederlandstalige literatuur zien als één groot geheel, waar ter wereld die ook geschreven is.

Welke term dekt het best wat die onderzoekers willen?

1. Decentraliseren: Vlaanderen en Nederland zouden niet meer vanzelfsprekend en automatisch het centrum van de Nederlandstalige literatuur moeten zijn;
2. globaliseren: Nederlandstalige literatuur geschreven in Nederland en Vlaanderen moet altijd geplaatst worden naast andere literatuur in de wereld;
3. dekoloniseren: Nederlandstalige literatuur geschreven in Nederland en Vlaanderen mag niet meer beter worden gevonden dan Nederlandstalige literatuur uit de voormalige koloniën;
4. contextualiseren: Nederlandstalige literatuur geschreven in Nederland en Vlaanderen moet altijd in de context van Nederlandstalige literatuur uit andere landen worden geplaatst.

VRAAG 12 – Metaforen in de politiek

door dr. Lotte van Poppel (Rijksuniversiteit Groningen)

Schrijvers gebruiken metaforen vaak om hun tekst te verfraaien of beeldender te maken. Maar wist je dat mensen ook veel in metaforen denken en spreken?

De conceptuele metafoortheorie legt uit hoe metaforen werken voor lezers en luisteraars. Een metafoor zorgt ervoor dat je een lastige, abstracte zaak begrijpt aan de hand van een eenvoudige, concretere zaak. Een voorbeeld daarvan is het begrip tijd. Misschien is het je weleens opgevallen dat we bij het abstracte begrip tijd vaak woorden gebruiken die passen bij het concrete begrip geld. Denk maar eens aan uitspraken als ‘Dat kost mij te veel tijd’ en ‘Besteed jij wel genoeg tijd aan je schoolwerk?’. In het voorgaande voorbeeld is tijd het doeldomein: het onderwerp waarover je spreekt. Geld is hier het brondomein: het domein waaruit je put om het doeldomein te beschrijven.

Als je gebruikmaakt van metaforen, zul je allerlei verbanden gaan leggen tussen elementen van het doeldomein en het brondomein. Die verbanden zorgen ervoor dat jij en je publiek op een bepaalde manier naar het doeldomein gaan kijken. Je kan in het geval van tijd en geld (onbewust) het gevoel krijgen dat je tijd kunt besparen en dat tijd op kan raken. Daarom gebruiken politici regelmatig metaforen om het kiezerspubliek te beïnvloeden.

Vraag 1: Tijdens de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen in Nederland in november 2023 beloofde PVV-leider Geert Wilders dat hij bepaalde controversiële opvattingen uit zijn partijprogramma ‘in de ijskast’ zou zetten, om zo een coalitie te kunnen vormen met partijen die hem eerst uitsloten vanwege deze opvattingen. Wat is in deze metafoor het doeldomein en wat het brondomein?

1. Doeldomein: politiek en brondomein: ijskast
2. Doeldomein: etenswaren en brondomein: standpunten
3. Doeldomein: opvattingen en brondomein: etenswaren
4. Doeldomein: opvattingen en brondomein: partijprogramma

Vraag 2: Er kwam veel kritiek op de uitspraak van Wilders. Zo zei oud-politicus Uri Rosenthal dat Wilders zijn anti-islamstandpunten niet in de ijskast, maar ‘bij het radioactief afval’ moet zetten (bron: *WNL op Zondag*, 3 december 2023). Leg met behulp van dit kritiekpunt uit wat er voor de politieke samenwerking problematisch is aan de ijskast-metafoor.